

Even uw aandacht...

Deze 'smaakmaker' laat u toe kennis te maken met dit werk.

Dit tekstfragment mag niet gebruikt worden voor opvoering. Het mag niet worden gedownload, afgedrukt of verder verspreid.

Indien deze smaakmaker u bevalt, raden we u aan het volledige toneelstuk te ontlenen en te lezen voor u tot de aankoop van boekjes voor opvoering beslist.

Veel leesplezier!

HET PROCES XHENCEVAL

tragedie in vier bedrijven

door

Walter van den Broeck

Toneelfonds J. Janssens – Antwerpen
2012
Nr.1909

OPVOERINGSRECHT

Het opvoeringsrecht wordt verkregen na aankoop van tenminste VIJFTIEN tekstboekjes bij de uitgever en na betaling van de verschuldigde opvoeringsrechten aan:

S.A.B.A.M.
Aarlenstraat 75-77
1040 Brussel

Na aankoop van het verplicht aantal boekjes krijgt men van de uitgever een aanvraagkaart die, degelijk ingevuld, minstens vier weken de opvoering(en) naar S.A.B.A.M. moet worden gestuurd.

Men is volgens de Auteurswet strafbaar als men gebruik maakt van gekregen, gehuilde, geleende of gekopieerde boekjes.

Wanneer men niet voldoet aan de hier opgesomde voorwaarden, worden de geldende opvoeringsrechten met 100% verhoogd.

Voor Nederland wende men zich tot:

Stichting Bredero Auteursrechtenbureau
Valeriaanstraat 13
1562 RP Krommenie

BELANGRIJKE OPMERKING !

Alle rechten voorbehouden. Iedereen die toestemming verkreeg het stuk *HET PROCES XHENCEVAL* op te voeren moet de naam van auteur *WALTER VAN DEN BROECK* vermelden in alle publicaties die n.a.v. de voorstellingen verschijnen.

De auteursnaam moet onmiddellijk onder de titel vermeld worden, in een lettertype minstens half zo groot als dat van de titel, maar minstens twee keer zo groot als dat waarin de naam van de vertaler, regisseur en spelers wordt vermeld.

© 1991 Toneelfonds J. Janssens/Walter van den Broeck
www.toneelfonds.be

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvuldigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, internet of op welke wijze ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

PERSONEN

Charles Joseph XHENCEVAL, beschuldigde
Meester PERCY, voorzitter van de rechtbank
Meester KEYMOLEN, Openbaar Ministerie
Meester FINCK, verdediger van Xhenceval
August VOLLEN, griffier
Jan VANPRAET, notaris en burgemeester
Frans VYGEN, politiekommisaris
Marie VAN GEEL, boerin
Peter GOOR, smid
Laureis BEYENS, metselaar
Frans GOOSSENS, knaap
Anna-Catharina VAN DEN BROECK, dagloonster
Jeanne VAN MECHELEN, caféhoudster
Thérèse VERVECKEN, dienstbode
Cornelis STUYCK, onderwijzer
Jean François Népomucène DE BILLEMONT, rentenier en op-
zichter
Jozef DE BACKER, dokter
Alfons LEFEBVRE, legerdokter
Jan Renier SNIEDERS, dokter en schrijver

FIGURATIE

12 mannelijke gezworenen
2 assessoren
2 gendarmes

EERSTE BEDRIJF

(Een Assisenzaal. De juryleden staan nog in hun bank. De GRIFFIER, lijst in de hand, verwisselt een paar mensen van plaats, gebaart dan dat iedereen mag gaan zitten. Dan gaat in de achterwand een deur open en verschijnt het Hof.)

GRIFFIER: *(Veert op)* Het Hof!

(Iedereen veert op. Het Hof neemt plaats, de Voorzitter beduidt dat iedereen weer mag gaan zitten.)

VOORZITTER: Laat de beschuldigde binnenkomen!

(Op komen Meester Finck en Xhenceval. Finck loopt voorop, leren tas in de hand, een dik dossier onder de arm. Hij wordt gevolgd door Xhenceval en twee gendarmes. Het wordt meteen stil. Xhenceval is een knappe verschijning. Zijn lange haren en zijn snor zijn verzorgd. Hij draagt een donkere, gesloten jas, glimmende laarzen en zilveren sporen die rinkelen onder het gaan. Plotseling blijft hij staan, meet met de ogen de hele ruimte, het Hof en de jury. Een gendarme legt een hand op zijn schouder. Hij schudt die diskreet af en gaat op het beklagenbankje tussen de twee gendarmes zitten.)

VOORZITTER: De zitting is geopend.

Meneer de Griffier alstublieft... En u, beschuldigde, verzoek ik heel aandachtig te luisteren.

XHENCEVAL: *(Kijkt aldoor richting deur)* Laat die deur maar open. Lang zal het hier toch niet duren.

VOORZITTER: *(Verrast)* Wat?

XHENCEVAL: Ik heb het gedaan. Dat weet toch iedereen. Ik, Charles Joseph Xhenceval, heb de dikke Le Bon vermoord. Met een bajonet. Eenentwintig steken in zijn pens. *(Tot jury)* En als gij nu rap zegt dat ik schuldig ben, dan kan ik naar het schavot en kunt gij naar huis, want 't is hier eerlijk gezegd niets te warm!

OPENBAAR MINISTERIE EN FINCK: *(Gelijktijdig)* Meneer de Voorzitter...

VOORZITTER: Beschuldigde, gij moogt alleen spreken als u iets gevraagd wordt...

XHENCEVAL: Bonbon. Ik wou het alleen maar laten vooruitgaan.

VOORZITTER: Meneer de Griffier alstublieft!

GRIFFIER: *(Veert op. Dit is ZIJN moment. Neemt alvast een slok water. Leest luid, veel te snel en op ambtelijke toon)*

Krachtens besluit der Stad Brussel van 23 september 1843 werd beschuldigde, Charles Joseph XHENCEVAL, geboren te Brussel op 30 januari 1817, als zinneloze geplaatst te Geel. Eerst bij de familie Lauwkens in Geel-dorp, later bij de familie Van Geel op Stelen, waar hij zich bezighield met schilderen en het onwettig uitoefenen van de geneeskunde, waarbij hij zich voornamelijk te buiten ging aan onbetamelijkheden en erger jegens vrouwspersonen.

XHENCEVAL: Ha!

GRIFFIER: Herhaaldelijk maar zonder resultaat werd hem gevraagd zijn verwerpelijke praktijken te staken, en nadat hij in mei 1844 begijntje Virginia, die hem in goed vertrouwen met bepaalde klachten had opgezocht, aan beide ogen blind had gemaakt, werd hem door burgemeester Le Bon op straffe van opsluiting formeel verboden zich nog langer met de geneeskunde in te laten.

Op 4 juli 1844, acht dagen voor het verschrikkelijke misdrijf, schafte hij zich bij hoefsmid Goor Petrus Franciskus een oude, driekantige bajonet aan.

XHENCEVAL: Een Oostenrijkse!

GRIFFIER: De ochtend van de 12de juli 1844 bezocht hij in het dorp verschillende herbergen. Om half twaalf verliet hij de woonst van barbier Vreven, zeggende dat hij diegene die hem in de boeien wilde slaan of tussen vier muren op wilde sluiten, eigenhandig omver zou steken. Een kwartier later kwam hij terug en zei tot Vreven, dat hij moest zwijgen omdat hij de burgemeester die boodschap persoonlijk ging overbrengen, waarna hij opnieuw vertrok. Vervolgens stuurde hij Goossens Franciskus uit om te zien of burgemeester Le Bon zich nog in het gemeentehuis bevond. Daarna ging hij zich verdekt opstellen op het pad dat de Markt met de Nieuwstraat verbindt. Klokslag twaalf verliet Karel Theodoor Le Bon het gemeentehuis en sloeg naar dagelijkse gewoonte het pad in. Ter hoogte van de tuinen De Billemont en Janssens werd hij staande gehouden door beschuldigde, die hem vroeg of het waar was, dat hij van plan was hem aan handen en voeten te doen boeien en

tussen vier muren op te sluiten. Karel Theodoor Le Bon sommeerde beschuldigde zich uit de voeten te maken, waarna de laatste zijn bajonet te voorschijn trok en hem eenentwintig steken toebreacht, hetgeen zijn dood tot gevolg had. Verheyen Frans, Ghys Petrus, Melius Adriaan en Beyens Laureis, die op het tumult waren toegesneld, slaagden er niet in de razernij van beschuldigde te beteugelen. Na het volvoeren van zijn verachtelijke wandaad, begaf hij zich naar de Markt alwaar hij de inmiddels eveneens toegesnelde meester Claes het moordwapen overhandigde met de woorden: 'Ik heb het gedaan. Ik heb mij gewroken. Mijn bloed is gekoeld nu.' Vervolgens liet hij zich vrijwillig door meester Claes naar het kommissariaat van politie leiden, alwaar hij spontaan tot bekentenissen overging. De omstandigheden die de misdaad voorafgaan laten ons *niet* toe de verontschuldiging van krankzinnigheid aan te nemen. Alle inwoners uit Geel, dokter De Backer uitgezonderd, getuigen dat zij aan beschuldigde nooit iets krankzinnigs hebben bemerkt. Om deze feiten wordt de genaamde Charles Joseph Xhenceval bij arrest van 12 december 1844 van het Hof van Beroep naar het Hof van Assisen te Antwerpen verwezen, beschuldigd van doodslag met voorbedachten rade en verraderlijke afwachting.

XHENCEVAL: *(Begint te applaudiseren)* Bravo! *(De Griffier buigt minzaam in zijn richting)*

VOORZITTER: Beschuldigde, ik waarschuw u! Gij hebt u hier te gedragen!

Meneer de Prokureur, alstublieft...

OPENBAAR MINISTERIE: Meneer de Voorzitter, heren van het Hof, heren juryleden, ik geloof dat de akte van beschuldiging duidelijk is. We hebben hier te maken met een moord, die in koelen bloede, met voorbedachten rade en met verraderlijke afwachting werd gepleegd. Ik wil nu reeds waarschuwen voor de strategie van de verdediging, die er ongetwijfeld op gericht zal zijn ons beschuldigde als een krankzinnige voor te stellen. Weest ervan verzekerd: Charles Joseph Xhenceval is door en door verdorven, maar beschikt niettemin over al zijn geestesvermogen.

XHENCEVAL: Bravo!

OPENBAAR MINISTERIE: Bovendien zal spoedig blijken dat be-

schuldigde niet alleen heeft gehandeld, maar dat hij daarentegen door politieke vijanden van het slachtoffer tot het plegen van de moord werd aangezet, en er zich voor heeft laten betalen.

XHENCEVAL: Nu valt ge me weer tegen!

VOORZITTER: Meester Finck...?

FINCK: Meneer de Voorzitter, heren van het Hof, heren juryleden, mijn taak is eenvoudig. Ik hoef niet aan te tonen dat mijn cliënt de feiten niet heeft gepleegd. Dat deed hij wel, bij klaarlichte dag en in het bijzijn van diverse getuigen nog wel. Maar in tegenstelling tot wat de heer Prokureur beweert omtrent de geestesvermogens van mijn cliënt, zeg ik u formeel: Charles Joseph Xhenceval is krankzinnig en kan bijgevolg niet worden veroordeeld.

OPENBAAR MINISTERIE: Dat zegt u, meester Finck, maar de dokters...

FINCK: De dokters verschillen hierover van mening, meneer de Prokureur. Heren juryleden, ik vraag u mijn cliënt gedurende dit proces nauwkeurig te observeren, en ik ben ervan overtuigd dat u spoedig mijn overtuiging zult delen.

XHENCEVAL: *(Tot Finck)* Gij gaat toch weer niet beginnen, hé!

VOORZITTER: Xhenceval, zo is het genoeg.

XHENCEVAL: Kunt ge die niet wegsturen, meneer de Voorzitter?

VOORZITTER: Hij is uw verdediger.

XHENCEVAL: Ik heb geen verdediger nodig!

VOORZITTER: Toch is het zijn taak u te verdedigen. Wet is wet.

XHENCEVAL: Maar ik zeg u toch dat ik het gedaan heb! Ik heb het gedaan, ik ben niet zot, en ik wil dood. Punt.

FINCK: *(Glimlachend)* Et voilà...

OPENBAAR MINISTERIE: Nee, Xhenceval, zo eenvoudig is het niet. Niemand gaat naar huis voor we uit uw mond de namen van uw medeplichtigen hebben vernomen.

FINCK: Medeplichtigen...

OPENBAAR MINISTERIE: Opdrachtgevers dan!

FINCK: De feiten werden gepleegd door een krankzinnige die bovendien nog onder invloed was van alcohol.

XHENCEVAL: *(Tot Finck)* Ge doet het weer, hé.

FINCK: Wat?

XHENCEVAL: Zeggen dat ik zot ben.

VOORZITTER: Xhenceval, gedraag u en ga staan.

(Buigt zich over het dossier, terwijl Xhenceval gaat staan) Gij zijt Charles Joseph Xhenceval?

XHENCEVAL: Ja. Of: Karel Jozef, zoals de onderzoeksrechter altijd zei.

VOORZITTER: Gij zijt zevenentwintig jaar oud en hebt geen beroep?

XHENCEVAL: Wablieft? Ik ben kunstschilder en geneesheer, meneer!

OPENBAAR MINISTERIE: *(Smalend)* Kunstschilder en geneesheer!

XHENCEVAL: Ik schilder beter dan Van Dyck! En ik heb wel tweehonderd zieken genezen!

OPENBAAR MINISTERIE: Ge zijt hooguit een verver! En die zieken van u...

XHENCEVAL: Heb ik allemaal genezen! Zelfs diegenen die door de geleerde doktoers waren opgegeven!

OPENBAAR MINISTERIE: Zoals dat begijntje dat ge blind hebt gemaakt, zeker!

XHENCEVAL: Da's wat anders! Begijnen en pastoors, dat moet bij mij niet aankomen, zoiets.

VOORZITTER: Daar komen we straks nog op terug. Gij woont in Brussel?

XHENCEVAL: 't Is te zeggen. Ik woonde in Brussel, maar twee jaar geleden hebben ze mij naar Geel gedaan. En nu... nu woon ik...

VOORZITTER: Jaja, we weten waar gij nu woont. Ik zie hier dat gij het eerste jaar Ausloos hebt geheten.

XHENCEVAL: Aja. Da's de naam van mijn moeder, ziet ge. Dat was de dochter van de bankier Ausloos die in '28 failliet is gegaan. Die smeerlap had haar verstiten. Het schoonste wijf van de hele wereld was dat, mijn moeder.

OPENBAAR MINISTERIE: Waarom hebt gij haar dan zoveel verdriet aangedaan?

XHENCEVAL: Wat heeft dat er mee te maken?

VOORZITTER: Uw vader, Jean Joseph Xhenceval, was een Oostenrijks officier?

XHENCEVAL: Ja. Die was na Waterloo achtergebleven. Hij heeft mijn moeder verleid en is toen terug naar huis gegaan. Daarom

heette ik Ausloos in 't begin. Maar 't moet zijn dat hij wroeging heeft gekregen, want in '18 is hij teruggekomen om te trouwen.

VOORZITTER: Waarvan leefde uw moeder voor ze trouwde?

XHENCEVAL: Ze was naaister. En baker! Dorothee de baker was wijd en zijd bekend! Ze hielp andere wijven bevallen, d' een na d' ander. Ge vraagt u af waarom.

FINCK: Mijne heren, ik hoef zeker uw aandacht niet te vestigen op de wat kurieuze mentaliteit van mijn cliënt?

OPENBAAR MINISTERIE: Die is wat grof maar voor de rest volkomen normaal, meester Finck.

VOORZITTER: De eerste jaren werdt gij opgevoed door uw grootmoeder?

XHENCEVAL: Ja. Die had een porseleinwinkel die mijn vader voor haar gekocht had.

VOORZITTER: Hij meende het dus goed met u, uw vader!

XHENCEVAL: Voor zolang als 't duurde, want in '20 liet hij mijn moeder opnieuw zitten. Voorgoed deze keer.

VOORZITTER: Maar hij heeft wel een som geld op uw naam gezet, waarvan uw moeder zolang ze leefde de intrest kreeg.

XHENCEVAL: Dat wel, ja.

VOORZITTER: Kort daarna zijt ge naar Antwerpen verhuisd.

XHENCEVAL: Ja, mijn moeder had een bootmaker leren kennen.

VOORZITTER: Maar voordien zijt ge in Ukkel naar school geweest?

XHENCEVAL: Bij die smeerlap van een Lenaerts, ja.

VOORZITTER: Xhenceval...

OPENBAAR MINISTERIE: O, maar het is duidelijk, meneer de Voorzitter, waarom hij zo denigrerend over die man spreekt. Hij heeft dikwijls genoeg straf van hem gekregen, nietwaar Xhenceval?

XHENCEVAL: Ik had het altijd gedaan! Altijd, hé!

VOORZITTER: Maar uit verklaringen van meester Lenaerts blijkt ook dat ge 't altijd gedaan had. Ik heb hier een hele lijst van al uw fratsen. Gij hebt zelfs geld gestolen uit de kapel.

FINCK: En er appels en peren mee gekocht!

OPENBAAR MINISTERIE: En altijd liet hij er anderen voor opdraaien.

FINCK: Wie heeft er nooit kattekwaad uitgehaald?

OPENBAAR MINISTERIE: Wij allemaal, meester Finck. Maar nooit hebben wij onze vriendjes geld afgetruggeld, bont en blauw geslagen of met een mes bedreigd.

FINCK: Wat erop wijst dat er toen al wat schortte aan zijn geestesvermogens.

OPENBAAR MINISTERIE: Wat erop wijst dat hij van kleinsaf een wreedaardig kereltje was. Typisch is wel dat hij alleen diegenen terroriseerde die hij de baas kon. Hij was dus niet alleen wreedaardig maar laf bovendien.

XHENCEVAL: Wacht wat, want anders gaat gij ook nog beweren dat ik zot ben. Is het normaal of abnormaal, alleen diegenen aan te pakken die ge de baas kunt?

OPENBAAR MINISTERIE: Het is wreedaardig en laf...!

XHENCEVAL: Maar niet abnormaal, dus. Dat dacht ik al. Anders zaten we hier met een zotte Prokureur opgescheept. (*Gelach bij de jury*)

VOORZITTER: Xhenceval! Ik waarschuw u!

XHENCEVAL: Hij pakt mij toch ook maar aan, omdat hij denkt dat hij mij aankan! Is dat dan zo moedig en menslievend? Bijlange niet. Maar 't is wel normaal, nietwaar.

(*Tot perpleks OPENBAAR MINISTERIE*) Ge moet een beetje zien wat ge zegt, hé. Anders gaan we het nog verliezen van hem hier.

VOORZITTER: Zo is het genoeg! We proberen hier te achterhalen wat u zo slecht heeft gemaakt. Want het is niet bij kattekwaad gebleven, nietwaar?

FINCK: Dat klopt. Het is ontaard in krankzinnigheid.

VOORZITTER: Wat is er gebeurd? Uw moeder was toch een godvruchtige vrouw.

XHENCEVAL: Wreed godvruchtig. Maar 't was een wijf, hé.

VOORZITTER: Hoe bedoelt ge?

XHENCEVAL: (*Pauze*) Ik haat alle wijven!

VOORZITTER: Zelfs uw eigen moeder?

XHENCEVAL: Vooral haar!

VOORZITTER: Zij heeft u het leven gegeven, Xhenceval!

XHENCEVAL: Juist daarom! Verstaat ge dat dan niet? Afijn, ik zie dat ik hier tegen de muren zit te preken.

FINCK: (*Rustig*) Meneer de Voorzitter, heren van de jury, bent u het met mij eens dat alleen een geestelijk gestoorde zo over zijn

dode moeder kan spreken?

OPENBAAR MINISTERIE: Een geboren misdadiger, zal u bedoelen!

VOORZITTER: Heren, alstublieft! En u, Xhenceval, verbied ik uw moeder nog langer te bezwadden!

FINCK: Meneer de voorzitter, mag ik vragen waarom u eigenlijk zo gedetailleerd ingaat op het verleden van mijn cliënt?

VOORZITTER: Het is onze bedoeling na te gaan hoe hij moreel zo is kunnen verworden, meester Finck.

FINCK: Het is toch niet omdat men in bepaalde kringen een bijzondere belangstelling voor deze zaak aan de dag legt?

OPENBAAR MINISTERIE: Dit is ongehoord!

VOORZITTER: Meester Finck, u stuurt toch niet op een incident aan, hoop ik?

FINCK: Ik hoop dat zulks niet nodig zal zijn, meneer de Voorzitter. Voorlopig wil ik de heren juryleden alleen tot waakzaamheid aanzetten, omdat de wijze waarop het vooronderzoek heeft plaatsgehad verdacht sterk de thesis van het Openbaar Ministerie lijkt te weerspiegelen.

OPENBAAR MINISTERIE: Hoe bedoelt u, meester Finck!

FINCK: Ik wil daar nu niet verder op ingaan. Het volstaat dat de jury nu al weet waartoe dit verregaand onderzoek naar de antecedenten van mijn cliënt uiteindelijk moet leiden.

OPENBAAR MINISTERIE: En dat is?

FINCK: Uw fameuze komplottheorie, meneer de Prokureur!

OPENBAAR MINISTERIE: Meneer de voorzitter...

FINCK: Doet u geen moeite, meneer de Voorzitter. Ik zwijg al.

VOORZITTER: Xhenceval, is er dan helemaal niets van uw kristelijke opvoeding blijven hangen?

XHENCEVAL: Die is goddank als water op een eenderug van mij afgegleden. Godsdienst is kloterij. Godsdienst dient om het geheim van de wijven te verbergen.

VOORZITTER: Geloofst gij dan niet in het hiernamaals, in mirakelen...?

XHENCEVAL: Alleen in de mirakelen die ik zelf doe!

VOORZITTER: Wat?

XHENCEVAL: Wel, kijk, op een keer moest ik voor de zieke ogen van mijn moeder op bedevaart naar Halle. Ik moest daar twee zilveren ogen van negen gulden gaan offeren. Maar wat deed ik? Ik ging ermee naar Brussel en verkocht ze daar voor zeven

frank. En dat geld heb ik regelrecht naar de wijven gedragen. Twee dagen later kocht ik met het overschot een paternoster en ging terug naar huis. En wilt ge eens iets weten: vier dagen later waren de ogen van mijn moeder genezen! Mirakel! Hahaha-haha!

VOORZITTER: Wegens uw rokkenjagerij heeft uw moeder u toen op school in Brussel gedaan.

XHENCEVAL: Ja, ze vond Antwerpen een verderfelijke stad. Een gevaar voor mijn blanke jongensziel. Maar in Brussel logeerde ik bij een tante en twee nichten. Een van dertien en een van veertien. En na een week kwamen die elke nacht naar mijn kamer. Vandaag die van dertien, morgen die van veertien, en overmorgen mijn tante zelf. Om zich door mij te laten... euh... genezen. Van de jeuk in hun buik! Hahaha! Ge past toch wel op, Charles! Ge zijt toch wel voorzichtig? Vaneigens, chérie!

VOORZITTER: Is het daarom dat gij na korte tijd terug naar Antwerpen werd geroepen?

XHENCEVAL: Vaneigens.

VOORZITTER: Gij zijt een kruis geweest voor uw arme moeder!

XHENCEVAL: Ik wilde naar het leger, maar zij vond dat ik dan helemaal zou verlopen. En omdat ik niet mocht, begon ik geld van haar te stelen. Vijf, tien, vijftien frank. Op een keer zelfs vijftien stukken van tien gulden. Tien dagen later was alles op. Maar... *(Steekt een been in de hoogte)* Ik had zilveren sporen aan mijn laarzen!

VOORZITTER: Op de duur zijt ge zelfs schulden gaan maken op uw moeders naam.

XHENCEVAL: Ja, en toen mocht ik eindelijk naar het leger. Dat was in '32. Want een mens moet er soms nogal wat voor doen, hé! Naar het Jagers te Paard in Mechelen. En nadien in Mons.

VOORZITTER: Gij stond daar al gauw bekend als een onverbeterlijke aftruggelaar.

XHENCEVAL: Tegen mijn goesting, meneer de Voorzitter. Tegen mijn goesting. Maar het was daar aftruggelen of afgetruggeld worden.

VOORZITTER: Uw moeder had dus gelijk. Uw levenswandel is er bij het leger niet beter op geworden.

XHENCEVAL: Kan ik er aan doen dat de wijven mij gaarne zien?

't Schijnt dat ik iets heb waar ze zot van worden. En dat willen ze me afpakken. Maar elke keer bekopen ze dat met een dikke buik.

VOORZITTER: Dat volstaat, Xhenceval. Ik zie hier dat ge uw zes jaar niet hebt uitgedaan bij het leger.

XHENCEVAL: Nee.

VOORZITTER: Waarom niet?

XHENCEVAL: Omdat ik ziek werd.

OPENBAAR MINISTERIE: (*Schamper*) Ziek!

FINCK: (*Affirmatief*) Ziek!!

VOORZITTER: Ziek?

XHENCEVAL: (*Lachend*) Ik bleef maar bloed overgeven. Totdat ze me uiteindelijk met een pensioen van 250 frank naar huis hebben gestuurd.

OPENBAAR MINISTERIE: Waar gij op mirakuleuze wijze zijt genezen.

XHENCEVAL: Straf, hé. En daarom moest ik van mijn moeder beloven dat ik naar de kerk zou gaan.

VOORZITTER: En hebt ge dat gedaan?

XHENCEVAL: Dat ziet ge van hier! Maar ik was die ambras beu, en daarom zei ik dat ik naar Brussel moest, omdat de generaal mij werk had gegeven. Daar heb ik mijn pensioen voor 140 frank verkocht en ben een kommerce in jonge wijven begonnen.

VOORZITTER: Een wat?!

XHENCEVAL: Kent ge dat niet? Hewel, dat gaat zo...!

OPENBAAR MINISTERIE: Meneer de Voorzitter!!

XHENCEVAL: 't Is nochtans heel simpel. En dat marsjeert daar heel goed in Brussel. Ik had daar dagen van vijftien, twintig zelfs vijfentwintig frank.

VOORZITTER: Spaar ons de details, Xhenceval.

XHENCEVAL: Ge moet natuurlijk niet bang uitgevallen zijn.

VOORZITTER: Uw moeder is daar achter gekomen en heeft toen alles gedaan om u terug naar Antwerpen te halen.

XHENCEVAL: Ja. Toen begon de mizerie opnieuw. Geen geld, geen wijven. Maar toen heb ik voor acht frank een paspoort voor Rome gekocht en heb mij door de pastoor een schone penitentiebrief laten schrijven. Dat heb ik door de Nuntius laten ondertekenen, en daarna ging ik alle pastoors af. Zelfs bij

de Duc de Mérode en de Duc d'Arenberg ben ik geweest. In tien dagen tijd had ik tweehonderd frank bij elkaar geschooid. Dat was in november '42. Mijn moeder was wreed kontent toen ik vertrok. Drieëndertig dagen reisde ik van het ene klooster naar het andere, maar toen was mijn geld op, en ging ik terug naar huis, maar ik mocht niet meer binnen. Toen ben ik een Franse colère geschoten en heb haar met een mes bedreigd. Geld of ik steek u overhoop! De volgende dag was ze dood. Zo ineens. Van verdriet zei de dokter. (*Kwaad*) Het stinkwif, godverdomme!

VOORZITTER: Xhenceval! Uw moeder was een heilige vrouw!

XHENCEVAL: Waarom ging ze dan dood!

OPENBAAR MINISTERIE: Omdat gij haar doodgetergd hebt!

XHENCEVAL: (*Fel*) Ik heb nooit een vinger naar haar uitgestoken!

VOORZITTER: Vertel ons eens wat ge gedaan hebt toen ge ontdekte dat uw moeder dood was?

XHENCEVAL: (*Lacht*) Toen heb ik de deur van het gemak uit haar hengsels gelicht en op mijn rug naar de kommissaris gedragen.

FINCK: Logisch, nietwaar!?

OPENBAAR MINISTERIE: Slim, meester Finck. Hij was bang dat hij in de gevangenis gegooid zou worden, en daarom deed hij zich voor als een zinneloze.

XHENCEVAL: Juist. Maar ze hebben me toch in de bak gestopt. Pas toen ik deed alsof ik mij wilde ophangen, hebben ze me naar het zothuis gedaan.

FINCK: Meneer de Voorzitter! Alsof onze doktoren zo licht te misleiden zouden zijn!

OPENBAAR MINISTERIE: Homaar, hij is een uitstekend simulant, meester Finck! Want toen een maand later het geld vrijkwam, dat zijn vader op zijn naam had gezet, werd hij als bij mirakel weer volkomen gezond van geest, nietwaar Xhenceval!

XHENCEVAL: Ze zijn er allemaal ingelopen! De doktoren, de kommissaris, allemaal!

OPENBAAR MINISTERIE: Voilà, meester Finck.

FINCK: Voilà, meneer de Prokureur!

XHENCEVAL: Voilà, voilà, voilà! Ze zijn er ingelopen zeg ik.

OPENBAAR MINISTERIE: En het zou de laatste keer niet zijn,

nietwaar Xhenceval!

XHENCEVAL: Ha, ge weet het! Ik wist van zottigheid niet wat ik met al dat geld moest doen.

FINCK: Van zottigheid, ge zegt het goed, Xhenceval.

XHENCEVAL: Maar zwijg nu toch eens, gij.

VOORZITTER: Toen hebt ge een paard gekocht.

XHENCEVAL: Ja, en ik ben naar Brussel en naar Mons gereden. Ik had overal kamers: één in Borgerhout, twee in Antwerpen, één in Brussel en één in Mons. En wijven dat ik gehad heb! Twee maanden heeft dat geduurd. Toen was mijn geld op en ben ik naar St.-Job-Ukkel gegaan, naar een van mijn lieven. Ik had haar beloofd dat ik met haar zou trouwen omdat ze op haar laatste ging.

VOORZITTER: Een vrouwenhater met trouwplannen?

XHENCEVAL: Goed gij. Onderweg zorgde ik ervoor dat we ruzie kregen. 'Gij hebt mij erin geluisd!' riep ik. In het bos heb ik haar zo hard geslagen, dat ik dacht dat ze dood was. Maar ze was niet dood. Ze was bevallen, bijgod! Van een zoon nog wel! Toen ze weer bijkwam zei ik dat ze dat kind in de grond moest stoppen, of dat ik haar anders zou vermoorden. Toen viel ze weer van haar zelve. 's Avonds, toen ik zag dat het kind niet meer leefde, heb ik het met aarde en bladeren bedekt. En mijn lief heb ik met wat water uit de beek weer bijgebracht. 'Waar is mijn kind?' vroeg ze. 'Het is dood,' zei ik, 'en als ge dat ooit aan iemand vertelt, snijd ik u de keel af.'

FINCK: Grootspraak, grootspraak...

OPENBAAR MINISTERIE: Niks grootspraak!

FINCK: Meneer de Voorzitter, heren juryleden, is hier een normaal mens aan het woord?

OPENBAAR MINISTERIE: Nee, een perverse misdadiger!

XHENCEVAL: Nu wist hij nog van niks. Godweet wat hij allemaal meegemaakt zou hebben. Vroeg of laat zou hij me kwalijk hebben genomen dat ik hem had laten leven. Zoals ik mijn moeder en mijn vader kwalijk neem dat ze mij niet direkt hebben verzopen of in de grond gestopt. In zijn stervensuur zou hij mij vervloekt hebben, zoals ik hen zal vervloeken vlak voor de bijl mijn nek zal raken.

OPENBAAR MINISTERIE: Meneer de Voorzitter, heren juryleden, ik wil erop wijzen dat dergelijke sofismen, hoe walgelijk ook,

alleen aan een goed funktionerend brein kunnen ontspruiten.

XHENCEVAL: (*Tot Finck*) Voilà.

VOORZITTER: Hoe zijt gij dan uiteindelijk in Geel terechtgekomen?

XHENCEVAL: (*Korzelig*) Dat heb ik toch allemaal al eens eerder verteld. Niet één maar honderd keer. Aan meneer Colins. Ge weet wel, die mij altijd Karel Jozef noemde.

VOORZITTER: De jury zou het ook graag horen.

XHENCEVAL: (*Onwillig*) Ik had een paard gehuurd.

VOORZITTER: Om naar Geel te rijden?

XHENCEVAL: Nee, om te verkopen. Met een paar vrienden heb ik die verkoping vooraf al gevierd. In 't *Witte Peerd* nog wel! Haha! En 's avonds ben ik dan vertrokken zonder te betalen en heb dat paard laten staan. Toen heeft de politie mij opgepakt, maar ik hield me weer zot. In 't St.-Jansgasthuis zette ik een bisschopsmijter op en gaf iedereen de zegen. De doktoren, de zusters, de zieken. En toen hebben ze me eindelijk naar Geel gedaan.

VOORZITTER: Xhenceval, zeg nu eens eerlijk: heeft iemand u daar aangezet tot het plegen van de moord op burgemeester Le Bon?

XHENCEVAL: Eerlijk, meneer de Voorzitter? Hewel, eerlijk: nee!

OPENBAAR MINISTERIE: Ja!

FINCK: Bewijzen!

XHENCEVAL: (*Finck beamend*) Bewijzen, ja!

(*Tot Openbaar Ministerie*) Luister. Gij zijt sympathiek maar nerveus. Als ge wilt zal ik iets voor u meebrengen. Een koppel heulebollen of gedroogde passiebloemen waar ge thee van moet trekken. Of havertinktuur.

VOORZITTER: Gij houdt dus staande, dat ge nooit rechtstreeks door iemand benaderd zijt om, al dan niet voor geld, Le Bon om te brengen?

XHENCEVAL: Nooit, nee. Door niemand.

OPENBAAR MINISTERIE: We zullen de waarheid wel aan het licht brengen, Xhenceval!

FINCK: Ik vrees, meneer de Prokureur, dat de waarheid al lang ligt te verbleken in het licht.

VOORZITTER: Wat hadt gij dan tegen Le Bon?